

ВІДГУК

**офіційного опонента, кандидата наук з фізичного виховання та спорту,
доцента Скалія Олександра В'ячеславовича
на дисертаційну роботу Азаренко Тетяни Дмитрівни «Структурування
етапів навчання плаванню дітей до 3-х років», що подана на здобуття
наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 017 – Фізична
культура і спорт, галузі знань 01 – Освіта / Педагогіка**

Плавання з немовлятами, або раннє плавання, без сумнівів, набуло заслуженої популярності в цілому світі та стрімко розвивається в Україні. Проте, на превеликий жаль, уявлення про процес, методику і форму занять плаванням з немовлятами дуже різне, особливо у батьків, які зазвичай піклуються не про саму дитину, а мають власні амбіції, з метою отримання яскравих фотографій немовляти, що пірнає під водою в руках інструктора. Інколи у практиці псевдо-інструкторів трапляються явища «відбирання» немовлят від батьків та проведення занять без присутності у воді мами чи тата, що звичайно є величезним стресом для дитини. Ми можемо спостерігати також безліч прикладів необгрунтованих насильницьких занурень немовлят під воду і навіть змагань у цьому напрямку. Все це виникає не тільки через відсутність глибоких знань про процеси, що відбуваються, але також і через відсутність обгрунтованих наукових розробок у цьому напрямку в Україні.

Потрібно підкреслити, що методика навчання плаванню немовлят кардинально відрізняється від методики для дітей шкільного віку. Це пов'язано з фізіологічним, психологічним і фізичним розвитком немовляти. Навіть той факт, що немовля не може проінформувати словами свої відчуття – істотна різниця. Звичайно ж, навчання плаванню немовлят має величезний вплив на їхній фізичний і психічний розвиток, моторику, соціальне спілкування і зміцнення здоров'я. Так, діти, що займаються плаванням, від

народження більш рухливі, скоординовані, товариські й мають значно вищу розвинену мозкову активність у порівнянні з тими, хто цього не робить.

У глобальному масштабі навчання плаванню з народження є головним інструментом запобігання смертності у воді через утоплення. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я утоплення є головною причиною смертності дітей віком від 5 до 14 років у світі. Тому навчання плаванню з ранніх років є прямою відповіддю і безпосередньою реалізацією постанов резолюції Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 28 квітня 2021 року щодо «Запобігання утоплень у всьому світі», де набуття плавальних умінь виведено на перше місце.

З огляду на це, дослідження скероване на структурування етапів навчання плаванню дітей до 3-х років безумовно є **актуальним** і формує серйозну передумову до створення першої національної комплексної програми навчання плаванню для дітей до 3-х років.

Аналіз змісту дисертації дає підставу для висновку про професійний підхід та ґрунтовне ставлення дисертантки до проведення дослідження. Тетяна Азаренко здійснила масштабний літературний аналіз досліджуваної теми, проаналізувавши різні методики навчання плавання немовлят. Вивчила наукові проблеми у галузі раннього плавання та надала суб'єктивну характеристику існуючих міжнародних програм навчання плаванню дітей до 3-х років. Велику увагу в дослідженні приділено також порівняльному аналізу існуючих базових міжнародних програм SSI, RED CROSS з авторською програмою «Як рибка у воді», який дозволив отримати інформацію стосовно організації процесу навчання плаванню дітей до 3-х років в межах міжнародної системи стандартів (ISO), окреслити збіги та відмінності між ними. Особливо цікавим в дисертаційній праці є детальний аналіз «сильних» та «слабких» сторін різних концепцій організації занять з плавання дітей до 3 років. Аналіз проведено на базі анкетування як батьків так і інструкторів, а також на базі власного досвіду та спостережень, що дозволяє ствердити його об'єктивність. Такий аналіз зустрічається в українському науковому полі

вперше та заслуговує на особливу увагу. Загалом при написанні дисертації було використано 160 літературних джерел. Проаналізовано стан і процес сучасного стану розвитку раннього плавання в Україні та за кордоном, що свідчить про високий рівень обізнаності авторки з науково-педагогічними досягненнями, теорією і практикою проблеми.

В роботі чітко визначено тему, об'єкт, предмет, мету і завдання.

Вірогідність отриманих результатів забезпечена теоретичним обґрунтуванням вихідних положень, методологією дослідження, відповідністю результатів дисертаційного дослідження його меті і завданням, дослідно-експериментальною перевіркою ефективності застосування розробленої програми, заснованої на структуруванні етапів навчання плаванню дітей до 3-х років.

Наукова новизна отриманих Тетяною Азаренко результатів полягає в:

- здійсненні порівняльного аналізу базових міжнародних програм з плавання для дітей до 3-х років;
- порівняльному аналізу 10 моделей організації та проведення занять з плавання для дітей до 3-х років з вказанням їх переваги і труднощів з точки зору батьків та інструкторів;
- розробці авторської комплексної три векторної програми розвитку плавальних вмінь дітей: пренатальне плавання; від народження до 6-ти місяців в умовах домашньої ванни; від 3-х місяців до 3-х років в умовах басейну та відкритої води;
- розробці методики реалізації 8-ми стадій основного етапу навчання плаванню дітей до 3-х років в положенні «на грудях»;
- розробці шкали оцінок опанування навичками плавання згідно з віковим моторним розвитком дитини;
- виявленні ступеня ефективності дій інструктора і його вплив на батьків та ступеня ефективності дій батьків та його вплив на дітей до 3-х років під час опанування навичками плавання;

- експериментальному обґрунтованою ефективності використання комплексної програми навчання плаванню для дітей до 3-х років, заснованої на структуруванні етапів опанування плавальних навичок.

Робота має **теоретичне значення**, яке полягає у першому українському аналізі існуючих методик навчання плаванню немовлят, їх різновидах, перевагах та недоліках. Опрацюванні власної концепції програми ефективного розвитку плавальних вмінь у дітей до 3-років.

Дисертаційне дослідження без сумніву має **практичне значення**, яке полягає у впровадженні розроблених Тетяною Азаренко план – конспектів уроків з плавання для дітей в умовах домашньої ванни (методичних рекомендацій) та три векторної програми розвитку плавальних вмінь дітей до 3-х років в роботу груп з навчання плавання немовлят м. Харкова. Особливо важливим є опрацювання методики та програми пренатального плавання, що дуже рідко з'являється у наукових опрацюваннях. Всі основні положення та висновки дисертації були висвітлені у 15 публікаціях, з яких 3 статті – у спеціалізованих фахових виданнях України, 1 навчально-методичний посібник, 2 методичних посібники, 1 методичні рекомендації, 2 книги для фахівців та батьків, 6 тез, хронологія яких свідчить про методичну, довготривалу і цілеспрямовану наукову роботу дисертантки.

Викликає повагу особиста участь авторки в процесі навчання плаванню малюків та наставництва їх батьків, що знаходить своє віддзеркалення на сторінках дисертації і чітко прослідковується в досконалому володінні не тільки теоретичною, але й практичною складовою проблеми. В ході експерименту для успішного досягнення мети дослідниця використовує цілу гамму різноманітних форм та методів, які як свідчать результати дослідження є ефективними. Зокрема, використання експерименту, діагностичного аналізу (включаючи інструкторів і батьків), кореляції, методи SWOT-аналізу та інше.

Вважаю, що така робота заслуговує на відповідне поширення й ширше та активніше впровадження в практику як навчання немовлят, так і підготовки майбутніх інструкторів плавання для дітей до 3-х років.

Стиль і мова дисертації. Дисертація написана грамотно, професійною, зрозумілою для фахівців мовою, стилістично витримана, висновки логічно витікають із поставлених завдань. Дисертація має логічну структуру, текст викладений послідовно. Все це підвищує значущість дослідження для подальшого розвитку педагогічної науки і розширює аудиторію її практичного застосування.

Проте дисертація не позбавлена недоліків. Серед них:

1. Важко погодитися з формулюванням «тренер» в стосунку до осіб, що проводять заняття з навчання плаванням для немовлят і дітей до 3-років разом з їх батьками. Це поняття бере свої витoki зі старої радянської школи, де дійсно методика полягала на «тренуванні дітей». В деяких країнах (наприклад т.н. росія, Казахстан, білорусь) ці методи й надалі знаходять своє застосування, що викликає велику критику в світовому науковому просторі в сфері плавання дітей та немовлят. Загальносвітовою практикою є назва «Інструктор» чи «Вчитель» (Baby and Toddler Swimming Instructor / Teacher).

2. У літературному огляді недостатньо висвітлено та обґрунтовано причини поділу на 3 вікових групи немовлят та дітей, хоча сам спосіб поділу абсолютно коректний. Відсутня інформація про причини заборони відвідувати басейн дітям віком до 3х місяців у світовій практиці, що є дуже важливим, дещо зменшує освітній ефект.

3. На рис. 3.37 представлено вікову періодизацію плавального розвитку дитини від народження до 3-х років, проте не вказано хто є автором цієї періодизації.

4. В дисертаційній роботі відсутня інформація щодо одного з найважливіших аспектів праці інструкторів навчання плавання немовлят – вміння читати мову тіла. З праці не зрозуміло, чи авторка бере під увагу цей аспект в своїй методиці.

5. Судячи з описів занять та завдань запропонованої методики (вік 3-18 місяців) навчання пірнання під воду немовлят є пріоритетними завданнями (табл. 3.32, табл. 4.1 та інші). Це суперечить сучасному підходу до процесу

едакації немовлят у водному середовищі. Навчання плаванню повинно відбуватися на поверхні води, а не під нею. Багато експертів, таких як організації AUSTSWIM та STA, радять уникати примусового занурювання немовлят під воду. Вони рекомендують використовувати м'які та підтримуючі методи, які допомагають дітям звикати до води поступово і без страху (AUSTSWIM) (STA.co.uk). Явище примусового занурення під воду немовлят (пірнання), зазвичай пов'язане з комерціалізацією процесу, та частим бажанням недосвідчених батьків отримати фото дитини з-під води, ще й досі стосується в деяких застарілих методиках, та приносить суттєву шкоду дитині. Також це є частим рекламним агітаційним елементом, і немає нічого спільного з позитивним освітнім процесом. Можливо, автор помилково застосував замість терміну «занурення», термін «пірнання», що би цілком змінило розуміння методики і не викликало питань.

6. В експериментальній та контрольній групі брали участь по 30 дітей до 3-х років. Авторка вказує, що заняття відбувалися у різних басейнах, та з різною кількістю інструкторів, не вказуючи на: температурні умови басейнів, розміри, досвід інструкторів, конкретний вік кожного з учасників, що є істотним для оцінки результатів експерименту.

7. В представлених результатах співвідношення переваг та труднощів в різних моделях організації занять з плавання для дітей до 3-х років (таб. 3.28) в пкт.7 та пкт.8 виникли протиріччя. Так, при «Плаванні в басейні в груповому форматі «дитина+дорослий» з тренером» (пкт.7) - переваг 41%, а труднощів виявлено – 59%, а в пкт.8 «Плавання в басейні в груповому форматі сімейного плавання «мама+тато+дитина» з тренером», навпаки – переваг 61%, а труднощів – 39%. З праці не зрозуміло, чим ці дві моделі організації занять відрізняються одна від одної, та які причини такого протиріччя. Це набирає істотного значення, адже в світовій практиці зазвичай застосовується модель з пкт.7, що в дисертаційній праці виявилось більш проблематичною моделлю.

8. На сторінках дисертації (включаючи додатки) не вказано авторів представлених фотографій, та згоди осіб на них представлених на публікацію свого візерунку.

9. В табл. 3.30 «Завдання адаптивного періоду плавання...» та у Додатку К подані методи загартування малюків, зокрема метод «Холодова пляма» не мають наукового обґрунтування, суперечать сучасним знанням щодо температурних норм перебування немовлят у водному середовищі та не можуть бути застосовані на немовлятах та дітях до 3х років. Такі практики з немовлятами через їх шкідливість заборонені у більшості країн ЄС, в США, Австралії та Японії.

10. Логічним вбачається публікація методичних рекомендацій щодо пренатального плавання, занять в домашніх умовах, а також інших розробок автора, зокрема тих що подані на сторінках додатків в формі окремого збірника науково-методичних матеріалів чи посібника.

Вказані недоліки та висловлені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки дисертації. Її матеріали можуть бути ефективно використані у професійній діяльності науковців, вчителів та інструкторів плавання, викладачів факультетів фізичного виховання та спорту, батьків.

Загальний висновок. В цілому дисертаційна робота Азаренко Т.Д. на тему «Структурування етапів навчання плаванню дітей до 3-х років» за своїм змістом, структурою, обсягом та оформленням є цілісною, завершеною, самостійно виконаною науковою працею, має наукову новизну і теоретико-практичну значимість, відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 із змінами внесеними згідно з Постановами КМ №341 від 21.03.2022, № 502 від 19.05.2023, № 507 від 03.05.2024) та наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (із змінами внесеними згідно з Наказом МОН України № 759 від

31.05.2019 р.), а її автор – Азаренко Тетяна Дмитрівна заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 017 – Фізична культура і спорт, галузі знань 01 – Освіта / Педагогіка.

Офіційний опонент:

кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент,

доцент кафедри теоретико-методичних основ фізичного виховання та спорту

Житомирського Державного

Університету імені Івана Франка

Олександр СКАЛІЙ

Підпис Олександра Скалія
професор
роботи, в.е.и. доцент

Скалія засвідчую,
на міжнародній
Тетяна Азаренко